Mustafa ŞAHİN

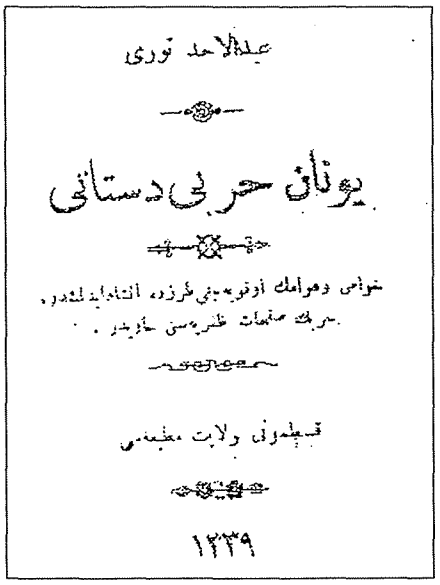
ABDÜLAHAD NURİ BEY'İN ANISINA

Folklor, halkıyat, halk bilgisi, halk kültürü, halkbilim, halkbilimi denilen disiplinle ilgilendiğimiz yıllardı. Abdülahad Nuri Bey'in bu yoldaki yazılarını okuduktan sonradır ki, hatırasına hürmeten bir şeyler yazmak isteyişimizin üzerinden handiyse çeyrek yüzyıl geçti. Bir türlü fırsat ve imkân bulamadık. Not kabilinden de olsa, münasebet düşürüp iki kez anmamız salt bu duygularladır,[1] çünkü o güne kadar, Sivaslı mutasavvıf Abdülahad Nuri'yi (17.yy) duymuş, hatta bir folklor dergisinde dahi rastlamış,[2] halk kültürüne yaptığı onca hizmete, verdiği onca esere rağmen 20. yy.daki Abdülahad Nuri'yle, ilgili dergilerde tesadüf et-

1 Tarih ve Toplum, sayı 115, Temmuz 1993, s.56; sayı 118, Ekim 1993, s.2
2 Türk Folklor Araştırmaları, s. 1566

memiş; doğrusu Sivaslı mutasavvıfın adaşını merak etmiştik. Kardeşi Yusuf Kemal Tengirşek tek, Aziz Demircioglu iki kitabında biraz bilgi veriyorlardı gerçi ve fakat yeterli değillerdi.

Editör, nâşir kardeşimiz İ. Lütfü Seymen'in değerbilirliğiyle verdiği çeşitli bilgiler[3] A. Nuri Bey'in daha etraflı tanımamıza yardımcı, bizi de gayrete getirmiş oldu.

عبدالاحد نوری

یونان حربی دستانی

قسطمونی ولایت مطبعسی

۱۳۳۹

A. Nuri Bey'in yazılarını sunmadan önce kısa kısa notlar vermek, kendisini olumlu-olumsuz ananları anmak istiyoruz. Malumumuz olanlar bunlardır; ihtimal başka vesilelerle de zikredilmiş olmalıdır.

Fuat Dündar'ın çalışmasında Aşair ve Muhacirin Müdiriyet-i Umumiyesi müfettiş ve memurlarına tahsis edilen ekte İskân-ı Muhacirin memurları sayılırken 27 Mayıs 1916' da Muhacirîn Müfettişliği'ne Abdullah Nuri Bey'in atandığı belirtiliyor.[4] Bu, zannımızca Abdülahad Nuri Bey olmalıdır.

Ömer Sami Coşar, Açıksöz gazetesini tanıtırken, gazete yazı ailesinin 1921'de çekilmiş bir fotoğrafını veriyor. Birçok yerde gördüğümüz bu tarihi fotoğrafta 1 rakamıyla yer alıyor?[5] Seyr-i Sefain'le ilgili kitabın 42-43. sayfaları arasına konulan toplu resimde de evrak müdürü olarak görüyoruz.[6]

Abdülkerim Abdulkadiroğlu Yunan harbi Destanı'nı yeni harflerle okuyucuyla buluştururken mevcut bilgileri veriyor?[7]

Fuat Süreyya Oral, Doğu dergisi sahibi olarak anıyor?[8] Prof. Erich Feigl, muhacirleri Haleb'e iskân eden komisyondaki görevinden bahsediyor.[9]

İçki eserinin tanıtımı yapıldı[10], Ali Birinci hocamız, Maarifteki yazılarından[11] bahsetti. Mehmet Bayrak, *Kürd Düğünü*'nü tanıttı, hayatı hakkında bili-

3 *Müteferrika*, sayı 26, Güz 2004-2, s. 53-66

4 *İttihat ve Terakki'nin Müslümanları İskân Politikası (1913-1918)*, 2.bs. İstanbul 2002, s. 260

5 *Millî Mücadele Basını*, s. 93

6 *Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi Tarihçesi*, İstanbul 1926

7 *Türk Kültürü, sayı 281, Eylül 1986*, s. 565-569 vd.

8 *Cumhuriyet Basın Tarihi 1923-1973* (Ankara), s. 272

9 *A Myth of Terror Armenian Exremism...*, Avusturya 1986, s. 84-86

10 *Müteferrika*, sayı 7, Güz 1995, s. 50-51

11 *Kebikeç*, sayı 1, Ankara 1995, s. 33, *Tarihin Gölgesinde*, İstanbul 2001,s.273

nenleri aktardı, yazıda *Açıksöz*'deki yazı ailesi fotoğrafı da yeraldı.[12] Ne var ki, sayfa sekreteri arkadaş fotoğrafı yeniden dizayn ederken numaralamada yer değiştirmeler olduğu için açıklamalarda da karışıklık meydana getirmiş oldu. (A.Nuri Bey'in rakamı ve açıklaması doğrudur.)

Kilis kaymakamıyken Dersaadet'ten Haleb'e gönderilen A.Nuri Bey tehcirin imha maksadına müstenid olduğunu söylemekle itham edildi.[13] Vali olduğu, Mart 1916'da (Şam'dan) İstanbul'a çektiği telgrafta 100 bin kişinin öldüğünü bildirdiği yollu ifadelerle[14] töhmet altında bırakıldı.

Yusuf Kemal Tengirşek'in, ağabeyi A. Nuri Bey'le ilgili verdiği anekdotlar özetle şunlardır: İstanbul'a gidişi, Matbaa-i Askeriye deki askerliği, gazetelere yazılan, Kürt Düğünü'nü yazısı, Seyr-i Sefain, İdare-i Mahsusa ya girişi, Kitapçı Kaspar'la dönemin yazarlarıyla ilişkisi, Sabah'ta çalışması Kastamonu, Cide, Safranbolu sürgünlüğü, Safranbolu'da davavekilliği, Kastamonu'ya dönüşü, Kürt Mustafa Divan-ı Harbi'nce Muhacirin Müdiriyeti Müfettişliği vazifesinden dolayı tehcir cürmüyle kovuşturulması (kitabın dizgisinin özensizliğiyle "tevfik edildiği") ile ilgili (Ekim 1920 tarihli ve kardeşi Yusuf Kemal'e yazdığı) mektubu.[15]

İ. Lütfü Seymen arkadaşımızın A. Nuri Bey'in sicil evrakından aktardığı memuriyet hayatı 1879-1913 arasını kapsamaktadır, dolayısıyla 1913-1927 arası hayatı/memuriyetine dair şahsen fazla bir bilgiye sahip değiliz. Vali olarak gösterilmesi tahkike muhtaçtır. Tehcir meselesinde de adeta bütün suçlamaların hedefi yapılması insaf ölçüleriyle bağdaşmaktan uzaktır. İskan etmek, yerleştirmekle görevli bir memura, sade bir memura -varsa hukuki bir hata-yıkılmak istendiği Nusret Bey, Kemal Bey gibi yapılmak istendiği anlaşılmaktadır. Hayatının bu yılları vuzuha kavuşturulacağı günü ve himmet ehlini beklemektedir.

Umarız gün gelir A. Nuri Bey'e de gereken ilgi gösterilir, hayatı biraz daha aydınlanır; dergilerde, gazetelerde kalmış makaleleri derlenir, yayımlanması ge-

---

12 *Tarih ve Toplum*, sayı 218, Şubat 2001, s. 63-64

13 Taner Akçam, *Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu*, 4. bs., İstanbul 1995, s. 198. Bu çalışmadaki "vesikalar" da "sıhhatleri" de (çevrimyazıları) bize güvenilir gelmiyor.

14 M. Kalman, Batı-Ermenistan (Kürt ilişkileri) ve Jenosid, Zel Yayıncılık, İstanbul, Temmuz 1994, s. 134. Bu imza gerçek mi, müstear mı, bu kitap telif mi, iktitaf mı belirlemekte şahsen güçlük çekiyoruz. Gerçi bu imzayla ve hayli hacimli bir kitap daha arz-ı endam etmişti bir ara. Yazar, Akçam'ın çalışmasını "niteliksel bir başlangıç olarak değerlendiriyor", (s.195-99)

15 *Vatan Hizmetinde*, Kültür Bakanlığı yay., 2. bs., Ankara 2001, s. 9, 15, 18, 32, 34, 47, 52-53, 58, 60, 69-70, 73, 75, 107, 110, 115, 228; kardeşi ve diğer aile fertleriyle alâkası, s. 4,7-10, 16, 19, 22, 24, 27-29, 43-43-49, 61-62, 74-79, 82

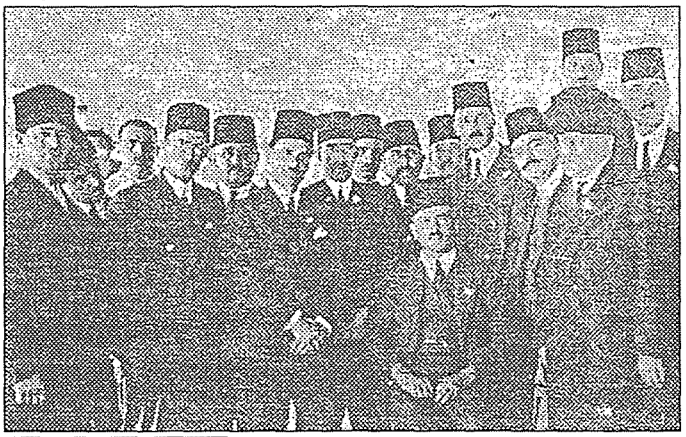
reken eserleri yeni harflerle yayınlanır.

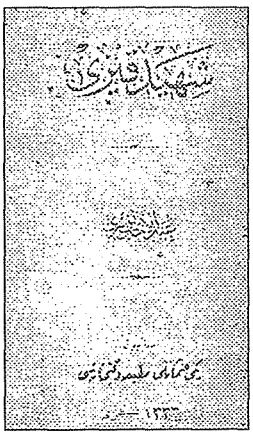
Her konuda olageldigi gibi, adının yazımında da mutabakat yoktur. Abdulàhad[16] Abdülahad[17] Abdülahat[18] Abdülehad[19] Nuri ya da yalnızca Nuri Bey şeklinde görülmektedir. Abdülhat[20] şekliyse muhakkak dizgi hatasıdır diye düşünüyoruz.

Bu notların peşinden arzedeceğimiz iki yazısı Anadolu türküleriyle, ele aldığı türkülerin Kastamonu'da söylenişiyle ilgilidir. Maninin tanımından sonra, merkeze aldığı Ali'm türküsünü serimlemiştir; sonu da Millî Mücadele'ye koşut bir numuneyle bitmektedir?[21] Bu yoldaki yazılarına devam edeceği (ya da ettiği) anlaşılmaktadır. Dergi ve gazeteler, kaynakçalar taranırsa belki tesadüf edilebilecektir. Biz ne yazık ki bunu yapabilmekten yoksunuz.[22]

Ömer Naci'nin [1878-1916] ölümünü haber alması üzerine yazdığı bir şiirini de katıyoruz.

Konuyla ilintisinden dolayı ve anılarına saygıyla Mehmet Faruk'un (Gürtunca) halk şarkıları yazısını[23] bunlara eklemliyoruz. Yaşamına dair yeni bilgilere ve yazılarına tesadüf edersek yeniden yazmayı ümit ediyoruz.

16 Enver Koray, *Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası 1729-1955*, 2.bs., İstanbul 1959, s. 83, 583

17 *Müteferrika*, sayı 26, göst. yer.

18 *Tengirşek*, agy., 107,228. Nuri ağabeyim, Huri Bey olarak da hitap ediyor, s. 15,32,58

19 *Türk Kültürü*, sayı 281, s. 565, 567-68

20 *Geçmişten Bugüne Türk-Ermeni İlişkileri*, Ankara 1989, s.23 (.75,76;

21 Bu türkünün varyantlarından bazılarının kısaca veriyoruz: *Halk Bilgisi mecmuası I*, 1928, I.Kunoş, *Türk Halk Edebiyatı*, s. 48, E. Gökçe, *Eğin Türküleri DTCFD* 1947 Alim masalı, Alim türküsü, s.40,41,43, Gerali türküsü, *Ün*, s.549; *Kütahya Mesireleri*, s. 69-70, *Çağrı* 216/10-12, A.Dede, *Batı Trakya Türk Folkloru* (10.türkü), *TFA*, s.2705, Türk Kültürü 191/703, *Türk Dünyası Araştırmâları*, sayı 14, s.210, *Türk Folkloru*, s.88716, *Halk Kültürü* 1984/2,36;

22 Fethi Tevetoglu, *Ömer Naci*, İstanbul 1973. Bu şiirden bahsedildiğini hatırlayamadık.

23 Gürtunca'nın "Bebek" ağıdındaki açıklaması, yazdığımız nüshada mı yoktu, biz mi atladık? Tekrar bakamadığımız için açıklamayı yaklaşık olarak ekledik.

Şemseddin Sami Bey merhum "mani" kelimesinin mukabilinde "teevvühe müteallik esvattan ibaret elhan ki ekseriya bir şarkı veya taksimin ibtidasında teganni olunur." diyorlar.

Sami Bey şu kaydı mutlaka bir yerden aldı. İşte o kitabı yazan her kim ise "mani"nin mahalli bir ıstılah halini zabdetmiş olmalıdır. Çünkü Anadolu köy ve şehirlerinin pek çok mahallerinde "mani" diye yalnız teevvühe müteallik "Aman aman ya dost... hey... hey..." gibi ilk terennümlere denmeyip okunan türkülerin mecmuuna da ıtlak olunuyor.

- Fatma aba haydi bizim bağda toplanalım da biraz mani söyleşelim, demek yalnız ibtidai elhan irad edelim demek değildir. Yeni türküler inşad veya eskilerini tekrar ve irad ederek teganni edelim demektir.

Şimdikinin dört misli geniş olan eski Kastamonu vilayetine; belki etrafında bazı kaza ve livalara bir rub'u asırdan ziyade kendisini dinletmiş "Ali türküsü" nün şu beytinde "*abla*" ve "*aba*" kelimeleri geçiyor:

Ali'min abası var,
Sırtında yaması var,
Alim pek güzel amma,
Ne çirkin ablası var.

Görülüyor ki (Ali) namında bir gence peyda ettiği alâkadan dolayı bir Türk güzelinin billurlardan saf ve temiz tab'ından doğmuştur.

(Ali)ye olan sevgisi kendisini onun hakkında şiir söyletecek derecede meşgul ediyor, yakıyor, kavuruyor. Fakat velev müstakbelde olsun görümcesi olacak kadın şimdiden gözlerine çirkin görünüyor. Ve şu beyit de hassaten bu manayı ifade etmek üzre söylenmiş bulunuyor. Zaten ekseriyet üzerine gelinler, görümceleriyle hoş geçinememek âdet olmuştur, şu kadar ki mevzuumuz bunun sebebini tahlile müsaid değildir.

Türk kızının bir beyti daha:
Ata vurdum gemini,
Yemez oldu yemini;

---

* İstanbul'da kalfalara, bir de büyük hemşirelere "*abla*" denir; bu, onun ihtisarıdır. "Aba" da "abla" demektir.

Aynı telaffuzda malum olan kumaşın "A" harfiyle "*aba*"şeklinde yazıldığın dan da münfehim olacağı veçhile Arapçadır. Fakat Türklükte aynen olup istimal olunmakta bulunmuştur.

Ali asker olursa,
Olur bölük emini!..

Bu deyişlemelerde ilk iki mısraı bir nev'i başlangıçlardır. Müteakip mısralar ve maanisi ile münasebetleri yoktur. Hatta hiçbir mana ifade etmeyenlerine bile tesadüf edilir. Maksadı ikinci iki mısrada buluruz.

Türk güzeli ata gem vurulup yem yiyemeyecek bir hale geldiğini ifade etmekle "gem, yem" kafiyelerini buluyor, bonra sevgili Ali'sinin cismen, ahlaken ve irfanen ufak bir rütbe-i askeriye ihrazına rayan olduğu maksadını meydana getiriyor. "Ali asker olursa, bölük emini olabilecek evsafı ramil bir güzeldir." diyor.

Bu türkünün ilk beyti şöyle başlar:

Alim, Alim gel alim;
Gül diyene gel Alim.
Gül diyene gelmezsen,
Bir selamcık ver Alim.

Bu beyitte nazarımıza çarpacak bir şey var. Esasen Türkçe deyişlemelerde kafiyeye riayet edilmediğini gösteriyor. Bize kafiye Araptan, Arabın aruzundan geçmiştir, dört beş ulu köy, etrafında on beş yirmi tarla. Daha ötesinde Allahın bitmez, tükenmez ormanlarından ilerisini gerek ilmen, gerek müşahadeten bilmeyen bir kızcağız. Görgüsü, işittikleri mahduttur. Bütün muhitindeki safiyeti beynine kalbine doldurmuş. 0 nezahetle sevgilisi, nişanlısı, bir danecik Ali'si hakkında birkaç deyişleme söyleyecek. "Gel"in birisi üstün, birisi ötre olduğunu "ver" emrinin bunlarla kafiye tenkil etmediğini mi düşünsün? Biçarenin vukufu bile müsaid değil. Fakat kayıtsız, kafiyesi» serbest bir halde meramını ifade edince işte bize bile seve seve okutacak böyle la-yüfna eserler bırakmış oluyor.

Köylü kızı maşukunun zahmetli hizmetini görüyor. Müteessir oluyor. Şu suretle sızlanıyor:

Alim orak biçiyor,
Suyu nerden içiyor?
İkindinin güneşi
Al yanaktan geçiyor.

Kafiyede "biçmek içmek" ile "geçmek" nazariyesi mevcud ise de evvelce yazdığımız veçhile kavaid-i mazbutadan olmadığı cihetle mucib-i tenkid olamazlar.

Mamafih heyet-i umumiyesi mana ifade eden ve maksadı husule getiren bir beyittir.

Mısralar, hatta kelimelerde lağv ve zevaid olmadığı için baptan nihayete kadar selasetini muhafaza ediyor.

Yüzde sekseni genç kızlar tarafından irad edilmiş bu nevi manilerde (sehl-i mümteni') ıtlakına sezaver parçalara tesadüf olunur. Bu hususta köylü hanımlarının erkeklere takdimleri pek celîdir.

Seneden seneye mevzu ve mahsus merasim ile toplanmalar yapıp mani kur'ası çekmek, mani ziyafetleri vermek vesaire misillü esbabını ileride tafsilatıyla yazacağım.

Bu münasebetle görülecektir ki Anadolu içtimaiyatına hiçbir vakit ifrat ve tefrit girmemiştir. Frenklerin bi'l-iltizam tasvir ettikleri (harem)lere ait isnadat, İstanbul'da bazı merci-i müftera bulsa bile Anadolu'ya teşmil edilemezdi.

Türkmenlik kemal-i iffetiyle beraber mesturiyete girmemiştir. Onların kadın" larına hiçbir vakit gözü bağlı doğan gibi denememiştir. Türkmen güzelleri keskin bakımlı kara gözleriyle her şeyi yüksekten görüp kuvvetli pençelerine ram eden açık fikirli, açık hareketli şahinlerdir.

Türklükte bir köy ne kadar büyük olursa olsun zükur ve inas bir aile sayılıp tarlada, harmanda, sığırda, çeşme başında muhafazası mümkün olamayan meşturiyeti içlerine sokmamışlardır.

Şehirlerdeki en uzak akraba bile yekdiğere çıkar, hakiki ismetlerini mekşufen idame ederlerdi.

Taflisat-ı maruzadan müsteban olduğu veçhile Türk gençleri, Türk kızları hiçbir vakit hasyet-i tabiiye ve onun ıntak-ı aliyesinden mahrum bir halde yaşamamışlardır. Eserlerini, misallerini göreceğiz.

Abdülahad Nuri

Servet-i Fünun, yıl 35, c. 26, sayı 1576-102,
28 Teşrin-i evvel 1926 Perşembe, s.382

ANADOLU TÜRKÜLERİ (2)

Hemen cümlesi bir Türk dilberinin ruhundan akıp gelmiş olan Ali türküsü uzun ve dahi pek çoktur. Maatteessüf bunların içerisinde yaşadığımız esnada sadece dinler geçerdik. Bir beytini zabtetmek hatırımıza bile gelmezdi. Yazdıkla-

rım kulak dolgunluguyla hatırda kalmış beyitlerden ibarettir, şöyle bir deyişlemesi daha var:

Alim gitme bazara,
Uğradırlar nazara.
Alim ölmüş deyenler,
Kendi gitsin mezara.
Civan Alim o...f.
Baygın yarim o f.

Şehirlerin hemen umumunda haftanın bir günü pazara tahsis edilmiştir. Pazarlar şehirlere muhtas, münhasır da değildir. Bazı köylerde, bezen de hiç köy olmayan bir kırda pazar yerleri vardır. Oralarda haftanın altı gününde boş durup yalnız pazarı olan günde işgal edilen pazarcı dükkânları vardır. Pazarı olduğu gün her taraftan satıcı ve alıcılar pazara gelirler. Alışveriş ederler.

O dükkânlara civardaki kasabalardan küçük tacirler, esnaflar, bakkallar geldiği gibi köylü de yağını, yumurtasını, yoğurdunu, hayvanını, kereste vesairesini getirir satar; tuz, sabun, tütün gibi şeyler alıp köyüne avdet eder.

İşte köylü kızı sevgilisi Alisinin -hiç şüphe yok güzelliğinden dolayı-böyle mecma-ı nas olan kalabalık bir yere gittiğini istemiyor. Pazar gitme sana nazar değdirirler diyor.

Bununla beraber evvelce yazıldığı veçhile her beytin son iki mısraında maksadın ifade edilmesi âdet olmuş bulunmasına nazaran beytin hikâyeye mebni olduğu anlatılıyor. Nazımemiz beytin can evinde son söz olarak Ali'nin öldüğünü konuşanlar kendileri gitsin mezara diyor.

İhtimal ki Ali'nin vefatı hakkında bir rivayet çıktı. Bu rivayeti dertli kızcağıza isma' ettiler de o zavallı da bu suretle teganni etti. Mamafih Ali' nin berhayat olduğuna kani' imiş ki pazara gitmemesi için Ali'ye nasihat ediyor.

Kastamonu'da bu türkü kendisi için çıkarılan Ali'yi bilenler var idi ve Ali'nin silah altına alınıp maşukasının, -yahud- âşıkı olan kızın avdetine kadar böyle deyişleme söyleyerek intizar ettiğini rivayet ederlerdi.

Biraz evvel arzettiğim vechile ilk defa Ali nin türküsünü dinleyeli 40 seneyi geçmiştir. Ve ol vakit bunlar üzerinde bir gûna tetkikat icrası da hatırıma gelmemişti. Şurasını da arz etmek isterim, ki güzel Ali hakkında daha pek çok beyitler düzülmüş ise de hatırda, hem bugün hatırda kalabilenler bu yazdıklarımdır.

1336/1920 senesinde İstanbul'dan Anadolu'ya geçmiş, üç seneye karib bir müddet Kastamonu'da bulunmuş isem de bu ezgiler ne söyleniyor, ne de dinleniyordu. Al yanaktan, kiraz dudaktan bahsolunmuyordu. Vakur Türk gençliğinin

erkeği de, dişisi de yalnız (harp) terennüm ediyorlardı. Bütün millet yekzeban olmuş (vatan, millet, asker, zafer) diyorlar nakarat olmak üzre de (ileri) deyip ileri sıçrıyorlardı. Size o zamanın coşkun deyimlerinden birini arzediyorum:

Köydekine

(Refikasına)

Başın için çok yerleri,
Gittim, fethettim, ey peri!
Türk yiğidi dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Milyon olsa düşmanları,
Öne katar Türk askeri,
Kahramanlar dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Geride bıraktım ben seni,
Fatma'yı, küçük Hasan'ı,
Biz alt etmezsek düşmanı,
Ne sizi sağ kor, ne beni!
Müslümanlar dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.
Sen onlara iyice bak,
Yerimizi kim tutacak?
Fethettiğimiz yerlerde,
Evladlarımız kalacak,
Erim diyen dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Dünya düşman olsa bize,
Malum olsun cümlenize,
Hep onları alt ederek,
Kavuşacağız biz, size.
Böyle diyen dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Sen tarlada, ben askerde;
Katlanalım her bir derde;
Sizin için koşuyorum,
Ateşe karşı her yerde.
Türk oğlanı dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Biz ölürsek vatan kalır,
Türk oğlu yeni şan alır.
Şehid çoluk, çocukları;
Hem canlanır, hem sağlanır.
Gazi olan dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Düşman gelirse bir yere,
Halkı kaçıyor nerlere,
Kat ön edelim biz onu,
Sığınmışız peygambere.
İslam olan dönmez geri,
Arş ileri, marş ileri.

Namusum canım askerlik;
Hayatım kanım askerlik,
Arzum onun elindedir,
Dinim, imanım askerlik.
Allah, Allah! Arş ileri,
Allah, Allah! Marş ileri.

Abdülahad NURİ

Servet-i Fünun, yıl 35, c.61, sayı 1584-110,
23 Kanun-ı evvel 1926 Perşembe, s. 86-87

ÖMER NACİ

Hatib-i şehîr, fedakâr-ı dîlîr Ömer Naci Bey'in Kerkük'de vuku-ı irtihalleri, Diyarbekir'de haber alındı. Rahimehu'llah

Mağfur-ı müşarünileyhanın şehadetleri hakkında karaladığım birkaç beyti-

tenmiyen- şuracığa derc ediyorum:

Çâr-yârân-ı necâtın Ömer'i,
Ka'be-i mes'adetin minhâcı.
Oldu âhir vatanı uğurunda,
Şüheda zümresinin ser-tâcı.
Ağlasun hüzn ile İran, Turan.
Nutkunun, nefhasının muhtacı.
Hutbesi, sohbeti âlem-i teshir;
Âdil eylerdi sözü Haccâc'ı.
Düşmen hilkat-i istibdâdın,
Kılıcıyla ebedi da'vâcı.
Azminin mertebesi pek yüksek,
Fevk-i fıtratda idi mi'racı.
Kalb-i ulvîsi ganî, müstağni;
Kimseye olmadı Nâci, râcî.
Ömrünün her demi mahmûm, mesmum;
Tatlı gelmişdi ona her acı.
Nûr-ı çeşm-i şüheda ey Kerkük!
Sendedir etme sakın iz'acı.
Bir çıkar böyle şehid-i Târih:
Şübhesiz Cennete gitdi Nâci.

1334

Abdülahad Nuri, *Şehid Kızı*, istanbul Yeni Matbaa ve Kütübhanesi, hicrî 1336, s. 40-41

39. sayfanın sonundaki Diyarbekir 3 Eylül 1332/1916 *Şehid Kızı*'nı bitirdiği tarih olmalı. Kitabı ancak 1918'de İstanbul'da bastırabilmiş. O yıllarda oralarda olduğu anlatılıyor. -M.Ş.
Arka kapakta ise 30 ve 35. sayfada iki yanlışın düzeltmesi ve muharririn diğer eserlerinin dökümü (11 kitap; verilmiş.
Bedeli 5 kuruştur.

Milli Edebiyat Bahisleri: HALK ŞARKILARI -1-

Geçen hafta Türk Ocağı'nda Darülelhan'in geçen aylarda yapmış olduğu seyahatin neticesinde elde edilen halk şarkıları gramofonla çalındı. Halkın saf ruhundan kopan bu nağmeler gönülleri derin derin titretti. Biz burada bu nağmele-

rin ahenk ve sanatını bir yana bırakarak meçhul halk şairlerimizin kırık, dökük fakat candan gelen mısraları üzerinde tevakkuf edeceğiz. İşte bir misal:

Sarısın seçemiyorum,
Güzelsin geçemiyorum.
Sensiz pınar suyundan
Zehirdir, içemiyorum!

Darülelhan heyeti evvelki sene, güzel Anadolu'nun cenup vilayetlerinden birine yorgun, argın varıyor. Şehrin dışında, batan güneşi selamlıyorlar; etrafta hafif bir kızıllık. sonra bu da kayboluyor. Yavaş yavaş gönüllerde yıldızlar beliriyor. İleride birkaç harabe. Harabenin ardı engin loş bir çöl..

Birdenbire uzak harabelerin ardından, çıngırak sesleri içinde bir çobanın şarkısı işitiliyor. Bu bütün kalbi, derinliğinden sarsıyor. gökte sarı yıldız doğuyor. Çoban, saçları sarı yıldızını hatırlıyor:

Sarısın seçemiyorum
Güzelsin geçemiyorum..

Ertesi sabah, çobanın muharrik sesinden bu parça plağa almak isteniliyorsa da, çoban sürüsüyle uzaklara gitmiş, bulunamıyor.

* * *

Heyet cenuptan şimale hareket etmiştir. Çöllerden, dik yamaçlı dağların arasından geçerek Anadolu'nun buz kaynaklı şehirlerine varılıyor. Kızılırmak'tan geçiliyor. Burada millî masal olabilecek bir mevzu ile karşılanılıyor:

Köyün, genç delikanlısı sevdiğini düğün arabalarına bindiriyor. Fakat düğün alayı Kızılırmak'tan geçerken köprü yıkılıyor. Meçhul şairin isyanını dinleyelim:

Kızılırmak parça parça olasın,
Her parçanı bir diyara salasın,
Sen de benim gibi yarsız kalasın,
Kızılırmak yedin nazlı gelini,
Gelini, gelini suna boylumu..

* * *

Köprüye varmadan köprü yıkıldı,
Üçyüz atlı birden suya döküldü,
Nice yiğitlerin beli büküldü,
Kızılırmak yedin allı gelini,

Gelini, gelini suna boylumu:

Hele [Bebek] ne kadar güzel. Anadolu'nun bilinmez sahralarında dolaman bir aşiret bir güç göç ediyor. genç bir ana, yavrucuğunu "çul"lara sararak eşyalarıyla devesine yüklüyor. Uzun yollardan, uzun günler geçiliyor. Bir gün bir kuru ağaç altından geçerken yavrunun bağlandığı çul ağaca takılıyor. Ana, saatlerden sonra devenin üstüne bakınca yavrucağının eserini bile göremiyor, meçhul pair anneyi feryat ettiriyor:

Almalı'dan çıktım yayan,
Dayan hey dizlerim dayan..
Eminim atlı, dayım yayan
Bebek beni del'eyledi, (*)
Yaktı, yaktı kül eyledi.

Bunlar, öyle mevzular ki Anadolu'yu dolanan bir şair, ne kadar millî masal ve hikâyeler toplayabilecektir. Genç şair arkadaşlarımız hâlâ hayalî Anadolu' yu bize yaşatsın, dursunlar ve canlı şiir hakkında nazariyeler kursunlar. Asıl şiir ne zaman Anadolu baştan başa dolaşılacak olursa, ne zaman şair, halkın derdine, feryat ve figanına yanaşırsa o zaman doğabilecektir. Yoksa Anadolu'yu dolaşıp da, onun derdini göremeyen, yoktur diyen sanatkar, bize gençliğinin birkaç çiçeğinden başka bir şey veremeyecektir. Konservatuvar müdürü Ziya Bey /Yusuf Ziya Demirci/, arkada plan ile iki senedir, bin meşakkat ile dolaştıkları Anadolu'dan bize halkın ruhundan kopmuş incileri getirdiler. Yarının dâhi musikişinası bu bakir nağmelerden nasıl istifade eyleyerek yarının Türk musikisini bize verecekse, bugünün şairleri de, ne zaman Anadolu'yu gezerler, oranın incilerini toplayıp şiirlerine dizerlerse bizde o zaman, hakiki Türk şiirini bulabilecektir. Yoksa eski Boğaziçi tasvirlerine bedel, birkaç yavan köy ve ova tasviri bize hiçbir şey veremez. Ah, nerede o, Anadolu'yu terennüm edecek halk şairi?..

Mehmet Faruk

Servet-i Fünun, yıl 35, c. 63, no. 161-1635,
15 Kanun-ı evvel 1927 Perşembe, s. 80

*Deli etti/eyledi. (M.Ş.)